

Tidsskriftet vil gjerne ha flere nekrologer over kolleger. Vi åpner også for en friere form på minneordene

Dødens potensial

«Nekrologer i medisinske tidsskrifter er vanligvis en stor skuffelse, fordi de bare beskriver de positive sidene av den avdøde. Dermed blir minneordene usannferdige, ufullstendige og kjedelige. Som regel skrives de av avdødes kolleger, som ofte er uerfarne skribenter, og dermed blir resultatet også amatørmessig,» hevdet Richard Smith, tidligere redaktør i *BMJ*. Bakgrunnen for utbruddet var en nekrolog over David Horrobin (1939–2003), som medførte en av de største leserstormer i *BMJ*'s historie (1). Nekrologforfatteren, en profesjonell skribent, hadde forsøkt å gi et balansert bilde av Horrobin, men mange av leserne oppfattet det ikke slik. De sterke reaksjonene kom overraskende på redaktøren, fordi man i Storbritannia fra midten av 1980-årene har hatt en såkalt gullalder for nekrologer. Grunnen er at minneordene skrives av gode skribenter som har gjort grundig forarbeid, ofte med bistand fra historikere.

Det avgjørende må være at minneordene skal være god lesing, en levende og stimulerende historie, sa Hugh Massingberd (1946–2007), som gjerne anses som den som fornyet nekrologsjangeren i Storbritannia (2). Da han i 1986 ble ansatt som nekrologredaktør i *Daily Telegraph*, ble innleggene et forbilde for dødens kronikører. Om de døde skal man bare tale godt, heter det (3). Men Massingberd erstattet dette med en vilje til først og fremst å snakke sant om dem (4). Slik var han på linje med Voltaire: De døde skylder man bare sannheten (3, 5). Det er en åpenbar spenning her, slik Horrobin-nekrologen ble et uttrykk for. Kort tid etter et dødsfall er kanskje ikke sannhetens time. Det som skrives bør være sant, men tiden er nok ikke inne for «heile sanning».

Nekrologer har en lang historie i Tidsskriftet. Allerede i det aller første nummeret i 1881 hadde man funnet plass til minneord – eller «Nekrologiske Meddelelser» som det ble kalt (6). En av dem som her ble omtalt var Johann von Dumreicher (1815–80), en kjent kirurg fra Wien. Selve meddelelsen var på kun 13 linjer, men det var nok til å lage et levende portrett: «Han skildres som en dygtig Lærer især i sit Fags mere elementære Del, som han foredrog med stor Klarhed og Grundighed, var ogsaa en energisk Mand med betydelig operativ Dygtighed. Hans Begavelse var imidlertid ikke fremragende, hvorfor hans Ry ogsaa stadig blev stillet i Skyggen af hans Kolleger, den afdøde Schuh og senere Billroth» (6). Omtalen ble avsluttet med en anekdote – kanskje en illustrerende historie. Det ble sagt om von Dumreicher at han snakket latin ved et dødsleie. Da pasienten spurte om hvorfor han benyttet dette fremmede tungemål, svarte von Dumreicher at han syntes det «nu var indiceret at venne ham til at høre et af de «døde» Sprog» (6).

Nekrologene i f.eks. *Aftenposten* og *Tidsskriftet* er like i form og innhold. Ikke så rart, kan man si, ettersom nekrologene er den eneste sjangeren i *Tidsskriftet* der vi aksepterer dobbeltpublisering, ja, vi oppfordrer til å sende inn minneord som er publisert andre steder. Men den viktigste grunnen til at sjangeren er stivnet, er nok de svært faste normer for oppbygging, stiltone og innhold (7). Foruten den panegyriske stilen er det tre elementer i en nekrolog: først en konstatering av at vedkommende er død, ev. med en kort kommentar om at det var tragisk, uventet eller etter lang tids sykdom. Så kommer det egentlige innholdet, som er en omtale av livet

til avdøde, og så til slutt gjerne en merknad om at man tenker på de etterlatte, at savnet blir stort eller at plassen blir vanskelig å fylle (7, 8).

En utvikling i britisk retning har vært etterspurt i en årrekke i norsk presse (9), også i *Tidsskriftet* (5). Det vil neppe skje så lenge minneordene er innsendt fra avdødes venner og kolleger. Derfor skiller f.eks. *BMJ* mellom en sides nekrologer skrevet av profesjonelle og kortversjoner på 150 ord fra andre, mens *The Lancet* kun trykker nekrologer skrevet av profesjonelle. Nekrologer i *Tidsskriftet* er nesten utelukkende spontant innsendt, og slik vil det fortsette å være. Men dersom man ønsker en noe friere form på minneordene, vil vi være åpne for det. I noen tilfeller kan teksten bygges ut til en kort medisinhistorisk artikkel (10) eller en bredere refleksjon rundt personens liv (11, 12). Da kan det være aktuelt å øke omfanget utover grensen på 430 ord (13). Men viktigst er likevel hensikten med minneordene: Hvis vi skal lære av de døde, eller glede oss over deres liv på en meningsfull måte, må vi snakke fritt om dem, tenke objektivt og kreativt om dem, og skrive om dem ærlig, modig og morsomt (4). Det vil være en verdig hyllest (14).

Nekrologen er en viktig og mye lest sjanger. Det er ofte det eneste lett tilgjengelige biografiske materiale om et menneske (8, 15). I 2006 og 2007 døde det henholdsvis 103 og 100 leger i Norge. De samme to årene ble det publisert 32 og 37 minneord over norske leger i *Tidsskriftet*. Det betyr at hver tredje lege som dør, får sin nekrolog publisert i *Tidsskriftet*. For ti år siden var det omkring 25 % (5). Vi ser gjerne at denne andelen fortsetter å øke.

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem (f. 1970) er dr.med., førsteamanuensis i medisinske atferdsfag ved Universitetet i Oslo og medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Litteratur

1. Richmond C. David Horrobin. *BMJ* 2003; 326: 885. www.bmj.com/cgi/content/full/326/7394/885 [23.10.2008].
2. Bullamore T. It's never been a better time to die: a look at the changing art of obituary writing. *BMJ* 2003; 327: 232. www.bmj.com/cgi/content/extract/327/7408/232 [23.10.2008].
3. Gundersen D, Evensberget S. Bevingede ord. 4. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2006: 113, 384.
4. Omdal SE. Sannheten – post mortem. *Adresseavisen* 24.8.2002.
5. Nylenna M. Heder, honnør og historieskriving. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1998; 118: 1345. <http://ww2.tidsskriftet.no/tsweb/199809/leder3.html> [23.10.2008].
6. Professor v. Dumreicher. *Tidsskrift for praktisk Medicin* 1881; 1: 16.
7. Søreboe JI. Døden i avismediet. I: Aagedal O, red. *Døden på norsk*. Oslo: Ad Notam Gyldendal, 1994: 137–52.
8. Roland CK. *Obituaries*. I: Howarth G, Leaman O, red. *Encyclopedia of death and dying*. London: Routledge, 2001: 334–6.
9. Kokkvold PE. *Dødens potensial*. *Dagsavisen* 30.12.2000.
10. Børresen HC, Moland A, Sønsteby G. Ole Jacob Malm. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2005; 125: 2391.
11. Haug C. Lege for livet. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2002; 122: 2847.
12. Myskja A. Johan Bjerkvik til minne. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2008; 128: 1430.
13. *Tidsskriftets forfatterveiledning*. Minneord. www.tidsskriftet.no/?nota_id=1025 [23.10.2008].
14. Hem E. *Norsk biografisk leksikon – storverk med lyter*. Anmeldelse av: Arntzen JG, red. *Norsk biografisk leksikon*. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2005; 125: 3506–7.
15. Fowler B. *The obituary as collective memory*. New York: Routledge, 2007.